

POD LIPO

POGOVORI
S SLOVENSKIMI ZADRUGARJI

DRUŽINSKI
MESEČNIK ZA VSE,
KI SO DOBRE VOLJE

LETO III.

ŠT. I.

LJUBLJANA, 15. JANUARJA 1926.

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI.

VSEBINA:

PROF. DR. E. FRANCKE: Moč zadrुžne ideje. — IVAN ALBREHT: Srečna mati. — Ljubeča mati. — ČULKOVSKI: Griška Onučin in njegova žrtev. — HERMYNIA ZUR MÜHLEN: Rdeči Zveličar. — IVAN ALBREHT: Mati in sin. — Mati premišljuje. — Mati ljudem. — HISTORICUS: Pablo Iglesias. — F. POGAČNIK: Epigram. — Predpust. — ADA NEGRI: Bela duša. — J. RAMSAY MAC DONALD: Vzajemna pomoč. — -r-: Trocki o Leninu. — A. T.: Frankfurt. — KAROL TEKAVC: Iz mojih zapiskov. — LISTEK: V tretje leto.

„POD LIPO“ IZHAJA ENKRAT MESEČNO V LJUBLJANI.
NAROCNINA ZA CELO LETO DIN 36—, MESEČNO DIN 3—.
UREDNIŠTVO IN UPRAVA: LJUBLJANA, PRULE ŠTEV. 15.

ZADRUŽNA ZALOŽBA

v Ljubljani ima v zalogi 13 zvezkov ZADRUŽNE KNJIŽNICE, ki obravnavajo zadrुžno in splošno gospodarsko vsebino. Potrebno je, da so ti drobni zveščici v knjižnici vsakega zavednega zadrugarja.

LEPOSLOVNE KNJIŽNICE I. zvezek so „POVESTI“, ki jih je spisal znani delavec-pripovednik s. LOVRO KUCHAR. „Povesti“ so v delavskih krogih vzbudile obilo zanimanja. Kot II. zvezek te knjižnice izide „BOŽIČNA PESEM v prozi“ slavnega angleškega pisatelja CHARLES-a DICKENS-a. V III. zvezku pa bo znamenito dramsko delo „RUŠILCI STROJEV“, ki jo je spisal nadarjeni revolucionarni nemški pesnik ERNST TOLLER.

SOCIJALNO POLITIČNE KJIŽNICE prvi zvezek je podučno delo ABDITUS-a „IDEJNI PREDHODNIKI DANAŠNJEGA SOCIJALIZMA IN KOMUNIZMA“, ki bi je moral vsak delavec dobro preštudirati in premisliti. V drugem zvezku, ki izide prav kmalu, bo Beerova študija „O KARLU MARKSU“, pravzaprav nadaljevanje prvega zvezka. Prevod je oskrbel Ciril Štukelj. V nadaljnih zvezkih se objavi razprava „O DEMOKRACIJI“ od dr. J. Herbena in o „SOCIJALISTIČNEM GIBANJU“.

Vsa ta izdanja se dobe v ZADRUŽNI ZALOŽBI V LJUBLJANI.

DELAVSKO-KMEČKA PODPORNINA IN PROSVETNA JEDNOTA je organizacija za razširjanje socijalne in socijalistične literature. Za člana pristopi lahko vsak. Za mesečne 4 Din dobi član vsako četrtletje po eno knjigo. „Jednota“ je začela delovati s 1. januarjem 1925 in je za prvo četrtletje razdala svojim članom „Povesti“ Lovra Kuharja, za drugo četrtletje pa Abditusove „Predhodnike današnjega socijalizma in komunizma“.

Naslov „Delavsko-kmečke podporne in prosvetne jednote“ je Ljubljana VII. (Zveza gospodarskih zadrug).

POD LIPO

LEPOSLOVNI DRUŽINSKI MESEČNIK

LETO III.

LJUBLJANA, 15. JANUARJA 1926.

ŠTEV. 1.

UREDIL ANTON KRISTAN

Prof. dr. E. Francke:

MOČ ZADRUŽNE IDEJE.

A ko pregledamo razvoj konzumno zadrúžnega gibanja od najmanjših in najbolj skromnih početkov do njegovega današnjega stanja, se čudimo doseženim uspehom. Predrzne zahteve pravičnih rohdalskih pionirjev je resničnost daleko nadkrilila. Kljub temu pa se po mojem prepričanju nahajata sistematična preskrba in vodstvo konzuma ljudskih množic tudi danes šele v začetku svojega uresničenja. Konzumno zadrúžno gibanje bo vabilo in sprejemalo vase vedno nove kroge. Privlačne sile so: število zadrugarjev in prijateljev zadrúžne ideje, ki postaja z vsakim dnevom impo-

zantnejše, potem velikost in mnogovrstnost nalog, ki se vsak dan v novi obliki porajajo. Poleg tega pa bo nastopila še poglobitev v idejo in njeno uresničenje, ki bo najsilnejše vplivala i gospodarsko i etično.

Konzumnim zadrugam pripada velika naloga, da v vsakem gospodinjstvu uvedejo in izvedejo vzgojo množic za racionalno gospodarjenje. Nič manjša pa ni njihova dolžnost, da vzbudijo in utrdijo duha življenske in usodne skupnosti tako, da bo nastala resnična zadruga medsebojne pomoči in medsebojnih vezi.

Ivan Albreht:

SREČNA MATI.

Lep je, prelep prostrani svet,
lepše pa tvoje so oči,
srca ti mojega sladki cvet.

Kaj je meni do vsega sveta,
dokler v naročju mojem živi
dete, ta sladki pozdrav iz neba!...

Ivan Albreht:

LJUBEČA MATI.

Ali veš, otrok moj zlati,
kako mi je, ko kličeš: mati?!

Na srček bi rada se ti naslonila,
utripe poslušala, štela
in vsakega blagoslovila:

Tik — eden za srečo,
tik — drugi za čast,
da nikdar ne vjameš
v pogubno se past.

Ali veš, otrok moj zlati,
kako mi je, ko kličeš: mati?!

Nebesa bi rada k tebi prizvala,
v njih čisto sama s tabo ostala.
Le Bog naj bi gledal naju, Bog sam,
in skrtil naju v svoje ljubezni hram.

Ali veš, otrok moj zlati,
kako mi je, ko kličeš: mati?!

Nimam besede več... Le iz oči
vsa moja sreča naj tebi žari! —

Čulkovski:

GRIŠKA ONUČIN IN NJEGOVA ŽRTEV.

(Iz zapiskov iz ruskega vojnega vjetništva.)

Bilo je dan pred Rojstvom Gospodovim (po pravoslavnem štetju) leta 1917. Mračilo se je že. Ostra burja je medla od sibirske strani čez valovito step severno od Azovskega morja. Silen veter, ki je pošiljal mráz do kosti, je dvigal cele plasti suhega snega in ga odkladal v kotline in dolinice, kjer ga je kupičil po več metrov visoko. Od besnečega meteža je bila vsa step zavita v gosto snežno meglo, da nisi pet korakov pred seboj mogel razločevati predmetov. Vse, kar je bilo živega, se je skrilo pred neusmiljeno burjo; še celo kavke so iskale zavetja. Skozi sunkovito tuljenje burje se je le zdaj pa zdaj zaslíšalo lačno volčje zavijanje. Vsa okolica je bila zavita v enakomerno, sivkasto-belo barvo besnečih vrtincev in oko je zaman iskalo predmeta, na katerem bi moglo odpočiti. Le v neki plitvi kotlini se je plastično obri-sovala v snegu oblika, kakor s snegom zametana velika rakev, iz sredine se je iz kratke, pločevinaste cevi dvigal rahel dim, ki pa je takoj izginil v burji, čim se je pojavil.

*

To je bila zemljanka Griška* Onučina, kjer je živel s svojo materjo, bogaboječo starko. Prišel je Griška Onučin iz Smolenske gubernije. Tam so posedovali Onučinovi šest desetín slabe, peščene zemlje z leseno kočó, medlo kravico in pregnano kljusé. Oče Denis je že davno umrl in gospodarili so sami, to se pravi mati, dva sina in hči, kakor so vedeli in znali. Njihovo majhno zemljišče je bilo kmalu opravljeno in potem so se navadno udinjali premožnejšim sosedom, ali pa na bližnji grajščini, da so se zamogli borno preživeti. Pa prišla je vojna, in starejši sin Ljonka — je bil vpoklican. Dvakrat je zaporedoma pisal od tam, potem pa ni bilo več glasu od njega, dokler niso prejeli nekega dne uradnega obvestila od tamošnjega „urjadnika“, načelnika vaške kazaške policije, da so ga zagreblj z drugimi vred v daljnih Karpatih.

O p. ur. To lepo povest je spisal slovenski delavec, ki je kot vojni ujetnik živel več let v Rusiji. Čulkovski je psevdonim slovenskega delavca.

* Griška ali Griša, deminutiv za Gregor.

Ni bilo slišati od Onučinovih glasnih tožb, saj je padel njihov Ljonka za sveto stvar, za carja in zaščito svete matuške Rusije proti krivovernim in krvižejnim Germancem, ali polastil se jih je nedolžen strah, strah pred življenjem, strah pred bodočnostjo.

Tudi Griška čaka gotovo ista usoda, saj mu je že precej čez dvajset let in kaj naj začneta potem slabotni ženski sami, če še on pogine? — Bil pa je Griška izredno plašljive narave: že pri sami besedi „vojna“, ga je stresel mráz. Ko so prihajali selski fantje tu in tam od vojakov na dopust in jih je vaška dečad radovedno obkoljevala ter vlačila njihove sablje in bajonete iz nožnic, je Griška plašno opazoval le od daleč to početje. Če pa bi bil moral kedaj slučajno srečati kakega kozaka, ki so opravljali po selih policijsko službo, se mu je izognil že od daleč.

Vaški razposajenci so njegovo plašljivost izrabljali v svojo zabavo in ga strášili z orožjem in raznimi groznimi pripovedkami, ter mu zatrjevali, da bo on v prihodnje gotovo prvi, ki bo moral iz njihovega sela odriniti na fronto, in to prav v prvo vrsto, kjer se koljejo z bajoneti in sabljami. To je bilo vzrok, da se je Griška vojne vedno bolj bal in se je vedno bolj izogibal ljudi. Že pri vsakem nenavadnem šumu je vztrepetal, in po noči so ga mučile strašne, krvave sanje.

Pa je prišel nekoč tam doli od juga, od tam, kjer se nahajajo med rekama Don in Donec veliki premogovni revirji, starejši sosedov sin Vasilij, ki je že pred vojno odšel za zaslužkom v tamošnje rudnike, ker se mu je zdelo mučenje na rodni grudi brez koristi. Bilo je tudi za njim še več bratov in so ga doma lahko pogrešali. Prišel je za nekoliko dni pogledat, kako mu žive svojci. Hotel se je tudi v domačem kraju postaviti s svojimi sto rublji, katere si je tekom dveh pritrgal od ust.

Vsa vas je romala tiste dni k sosedovim poslušat Vasiljeva samozavestna pripovedovanja o tujih krajih in ljudeh in o mukepolnem trudu v skrivnostnem osrčju zemlje. Kar verjeti niso mogli, da more človek zaslužiti po cel rubelj in še več na dan. Saj so se morali v domačem kraju mučiti v poletni dnini od zore do mraka za petnajst ali dvajset kopejk. Le star

mož, z dolgo, sivo brado je zmajeval z glavo in izjavil:

„Tudi če mi jih plačajo po sto na dan, bi ne hotel lezti sto szenjev globoko pod zemljo, kamor nikdar ne prodre solnčna svetloba in kjer ob vsakem koraku preži na človeka smrt, da ga zavratno zmečka kakor majhno miš.“

„Jaz tudi pravim tako,“ se oglasi Vasiljeva mati. „Bolje je jesti enkrat na dan nezabeljeno zeljno juho in se pustiti žgati od solnčnih žarkov, a srkati pri tem vase dišave cvetočih polj, kakor pa počasi hirati pod zemljo. Le pogledajte ga, kako je bil prej čokat in zagorelih lic in kako je sedaj suh in bled. Ko bi bilo po mojem,“ je zaključila mati, „bi nobeden mojih otrok ne hodil od doma; pa kaj hočemo, žetve so slabe, zemlje imamo malo, a davki so od leta do leta večji. Poleg tega pa še ta nesrečna vojna —!“

Vasilij je nekoliko v zadregi odvrnil: „Saj ni tako hudo, mati; vsemu se človek privadi.“

„I seveda,“ reče na to sivobradi starrec, „tudi konj se privadi batin, ali —.“

Vasilij je odredil vse potrebno, da so za dobrodošlico skuhalo vedro krepkega kvasu, seve skrivaj, da ga ne zavohajo policijski kazaki, ker bi sicer bilo joj. Ob izbruhu vojne so bili prepovedali vse opojne pijače. (Ta prepoved seve ni motila bogatašev, ki so jih lahko uživali kolikor so hoteli; treba je bilo le nadzorovalno oblast z gotovimi darovi omečiti, pa je zatisnila oči). Mati se je zasakala okrog ognjišča in napekla cel kup mastnih mlincev in pirogov. Med resnim modrovanjem domačih in dobrodošlih gostov iz sosesčine, se je med mladino kmalu pojavila harmonika in balalajka in po gladkih ilovnatih tleh je zavalovil strastni ples „kazačok“.

Tudi Griška je prišel pozdravit Vasilja, saj sta nekdanj skupaj pasla vsak svojo kravico in hodila v bližnjo šumo nabirat gob. A Vasilij se mu je zdel sedaj vse bolj postaven in možat, tudi govoril je nekam bolj izbrano ter važno zastavljajal njemu tuje besede, katerih bi najbrž ne razumel niti sam vaški starosta. Bil je v zadregi, kako ga naj ogovori; ali bo razžaljen, če ga nagovori z Vasja, kakor nekdanj, ko mu je moral vračati kravo, medtem, ko je on stikal za jerebicami? Pristojalo bi, da ga nagovori z Vasilij Petrovič.

Vasilij pa ga z dobrodušnim pokroviteljstvom potreplje po rami:

„Zdravstvuj Griša, kako se še imaš?“

To je Griška opogumilo in odgovoril je zaupljivo:

„Hvala za vprašanje Vasja, že gre, z božjo pomočjo.“

„No kaj, Griška, ali te še niso vzeli na fronto?“ (Griška se zdrzne). „Vidiš bratec, če bi prav vse drugo bilo zanič v rudnikih, vsaj to je dobro, da nas od tam ne pobirajo v vojake, ker je premog enako važno sredstvo za obrambo pred neprijateljem, kakor topovi in puške, ker, če ni premoga, tudi orožja ne morejo izdelovati. Vsi rudarji v revirjih smo prav tako potrebni državi, kakor vojaki na fronti in zato nas ne gonijo v strelske jarke. Zato pa tudi ostanem vsaj tako dolgo rudar, dokler bo trajala vojna.“

Griška se zamisli. Nato pa pocuka Vasilija in ga boječe vpraša:

„Ali misliš, da bi jaz dobil delo tam doli, v rudnikih?“

„Aha, ti ne diši stradati in pasti uši tam na fronti, ter se nastavljeni puškam in bajonetom?! Poskusi. Če s toliko stotin premožnih trgovcev in bogatih posestnikov lahko skriva pred vojaško dolžnostjo po rudnikih, kjer so kot pazniki in priganjači le v napotje in škodo pravim delavcem, zakaj bi pa revež, kakor si ti, ki je poleg tega edini hranilec svoje stare matere, ne našel doli zaslužka? Pojutrišnjem odpotujem, preskrbi si pri starosti in urjadniku potrebne listine in greš lahko kar z menoj.“

Kdo bi popisal veselje Griška? Takoj je hitel povedat materi in sestri o svoji nameri. Mati je sicer nekaj časa nedoumevajoče zmajevala z glavo, ko pa ji je začel s prepričevalnimi besedami slikati, koliko lažje bosta živeli s sestro, če bo on toliko zaslužil kot Vasilij in jima vsak mesec lahko poslal par rubljev, in kar je glavno, ne bodo ga silili v vojake in si ona le na ta način lahko ohrani edinega sina pri življenju, tedaj ni več ugovarjala.

Drugo jutro se je podal z materjo v spremstvu selskega staroste, ki je Griški že izdal občinsko potrdilo, da je edini vzdrževatelj svoje matere in potreben zaslužka, ter v vsakem oziru lojalen državljan, k urjadniku, kateremu je mati najprvo izročila dva funta svežega masla in par tucatov jajc, da ga s tem pripravi v milostljivejšo razpoloženje.

„Nesi te stvari v kuhinjo moji ženi!“ je rekel in malomarno pokimal. Poznalo se mu je, da je to noč malo spal; bil je na godovanju pri vaškem kramarju, kjer seve tudi vodke ni manjkalo, kljub alkoholni prepovedi. A vsakdo se je zavedal, da je tako vsemogočno osebnost treba večkrat vabiti v goste, in da ob takih prilikah ne sme manjkati ničesar, kar more človeka spraviti v dobro voljo. Ker je isto jutro od drugih strank, ki so bile prej pri njem, prejel nekaj prav izdatnih dokazov spoštovanja „in natura“, je po kratki zaslišbi izdal Griški potni list s potrebnim pojasnilom za Donecki revir.

Težko se je poslavljajal Griška od rodne strehe, ki je do tedaj še nikdar ni zapustil, še težje pa je bilo materino slovo od edinega sina, ki ji je bil vse upanje in tolažba, le pritajeni vzdihji so tu in tam izdajali njene skrbipolne misli.

Pekla je sinu za popotnico mlince in zavijala trdo kuhana jajca, a sestra je gladila in spravljala v bratovo vrečo skromno perilo in par novih opank iz ličja.

„No, si že gotov?“ zakliče veselo Vasilij, ki je vstopil. „Voz naju že čaka, vlak vozi ob šestih zvečer in do postaje imamo dobre tri ure vožnje.“

Mati je postavila na mizo samovar. Vsedli so se, da še enkrat skupaj pijejo čaj. Razgovor je tekel prisiljeno, v pretrganih stavkih.

„Torej mati,“ je izpregovoril Griška, „polje je obdelano, ozimina je vsejana in težjega dela do spomladi ne bo več; potem se bo pa že videlo; če se bo dalo živeti tam doli, potem pridete še vedve za menoj, njivico pa izročite v najem sosedu, če pa ne, pridem pa do takrat še lahko sam nazaj. Sicer pa, bomo že videli...“

Mati je imela še prvi kozarec čaja poln pred seboj, Griška je izpil jedva dva, ko je začel Vasilij priganjati:

„Skrajni čas je že, pojdiva!“

Griška je vstal, vrgel na sredi prevezano vrečo, ki mu je služila mesto kovčka, čez ramo, privezal pločevinast čajnik za pas, ogrnil z ovčjo kožo podšito šubo, potisnil kosmato kučmo čez ušesa in se začel poslavljati:

„Torej z bogom mamica! Čas je, da gremo. Kolikor bom mogel, vama bom že pošiljal, da ne bosta preveč trpeli. Z bogom Dunjaška! Skrbi za mamó! Ostanita zdravi!“

Sredi sobe se je trikrat prekrizal in poklonil v kot svetim podobam, nato pa poljubil na lice mater in sestro.

„Golobček moj! Nada mojih sivih las!“ je zajavkala mati, v kateri je nena doma izbruhnila na dan vsa zadrževana boleost ločitve, da se je onemogla sesedla na stolec.

Sestra je še par korakov stekla za vozom ter zaklicala za njim.

„Pa kmalu nama piši!“

*

Griška je bil sprejet v delo na istem rudniku, kjer je bil zaposlen tudi Vasilij.

Popolnoma nov svet ga je obdajal, svet neprijazen in zloben, podoben onemu, ki si ga je slikal v otroški domišljiji, ko je poslušal bajke o krvoločnih in zlih duhovih — velikanih, v katerih so ti duhovi mučili svoje žrtve, ki so jim padle v oblast in pili njihovo kri. Cela pokrajina se mu je zdela kakor ostudna rana na svežbarvnem, zdravem telesu velike Rusije. Vse, kar je tu videl, se mu je zdelo oskrunjeno od hudobnih rok, omadeževano s črnimi sajami, nikjer svežega zelenja, nikjer drevesa ali grma, ki bi vabil v poletni vročini na odpočitek v svojo senco, vse žalostno in brez življenja in črn premogov prah je pokrival vse, vegaste kolibe, zanikrne gredice pred njimi in vso golo okolico. In iz tega obupnožalostnega obzorja so se dvigali v večjih in manjših posledkih zakajeni, rdečkasti dimniki, ki so noč in dan bljuvali oblake gostega zadušljivega dima, ki se je kakor težka megla vlegal na vso okolico, iz katere je bilo tu in tam videti rjavkaste in sivkaste gomile iz podzemelja narite prsti in kamenja, podobne večjim in manjšim stožastim vulkanom in gričem in ki so se zdele kakor ostudne otekline in kraste na bolnem telesu gobavca.

Griška se je polastil strah pred tem novim, sovražnim in rogajočim se mu svetom. Da ni tako daleč od doma, bi bil najraje utekel in bi raje doma glodal vse življenje suhe skorje, kakor pa da mora tu živeti. Videl je takoj prvi dan, kako so nesli v bolnico rudarja, ki mu je skala zmečkala nogo. Ali ni tudi tukaj vojna? ga je zazeblo. Kako je že rekel Vasilij: tudi v rudnikih se dela za obrambo domovine —. Torej tudi tu fronta; in glej ranjencev! Hotel se je izogniti dežju, pa je prišel pod kap. Toda sedaj je tu. Če se vrne, se mu bodo vaščani smejali in fronti

ne ubeži. In Vasilij je že dve leti tu, pa je še zdrav. Poskusiti bo treba.

Od začetka mu je bilo delo odkazano zunaj na površini, kar ga je nekoliko po-

toložilo. Tu se mu vsaj ni bilo treba bati, da se utrga nad njegovo glavo kaka skala in ga zmečka ali ga zaduši kak zavratni plin.
(Dalje prih.)

Hermynia zur Mühlen:

RDEČI ZVELIČAR.

Cerkev. Na oltarju gore sveče. Nad oltarjem se dviga velik, črn, lesen križ. Na stopnici pred oltarjem stoji moška postava, bosa, ogrnjena v razcapano haljo z izmučenim in trpečim izrazom na obličju. Z eno roko se opira na oltar.

DUHOVNIK (*v mašnem ornatu, vstopi skozi stranska vrata; sledita mu dva mala ministranta v belih srajčkah. Stopa proti oltarju, a se mahoma ustavi in strmi na razcapanca*): Tuj moški pred oltarjem? Neposvečene roke oskrunjajo svetišče, Bogokletstvo! Proč! Proč!

RAZCAPANEC: Jaz sem v svoji hiši.

DUHOVNIK: Ne izzivaj jeze božje. Kaj iščeš tu?

VEČJI MINISTRANT (*plašno pocuka duhovnika za ornat*): Prečastiti, poglejte, križ...

DUHOVNIK (*se naglo ozre na križ in uzklikne*): Prazen! Kje je Zveličar?

MANJŠI MINISTRANT (*plaho*): Tu stoji, pri oltarju.

RAZCAPANEC: Blagor njim, ki so čistega srca, ker njih je nebeško kraljestvo.

DUHOVNIK (*strmi v razcapanca in zdi se, da ga polagoma spoznava. Z grozo*): Kako? Kaj naj to pomeni? Zveličar mora vendar na križu viseti.

RAZCAPANEC: In če stopi enkrat doli v življenje? Saj sam učiš, da tvoj bog ni mrtva stvar. In zdaj vidiš: on živi.

DUHOVNIK (*zmedeno*): Zveličar spada na križ... Ko pridejo verniki k maši... In najdejo križ prazen... Zveličarja tu, živega, kakor človeka... (*kričé*): Nazaj na križ, nam je potreben mrtev bog!

RAZCAPANEC: Da, takšen, ki ne vidi in ne sliši, mrtev kos lesa.

DUHOVNIK (*obupano*): Takšen nered! Ti stopaš raz križ, kakor stopa navaden človek iz svoje postelje. Naprav-

ljš zmedo v naših pojmih... To ne pristoja Zveličarju...

RAZCAPANEC: Ne praznujete li danes moje vstajenje? Saj vendar veste, da živim.

DUHOVNIK: Tako učimo mi nevedneže, ljudstvo.

RAZCAPANEC: Zakaj?

DUHOVNIK: Zato, da se da lažje voditi naši volji, če v tebe veruje.

RAZCAPANEC (*začuden*): Tega ne razumem.

DUHOVNIK: Ker se boji tvoje jeze, če bi se nam protivilo.

RAZCAPANEC: Jaz nisem tako učil.

DUHOVNIK: Tvoj nauk je kakor neravno zrcalo, v katerem vidi vsak spачen svoj lastni obraz.

RAZCAPANEC: Moje življenje nudi drugačen vzgled.

DUHOVNIK: Tvoje življenje? Ali imamo sploh dokaze, da si ti živel?

RAZCAPANEC: Vi torej učite nekaj, česar sami ne verujete?

DUHOVNIK: Kdo pa še veruje dandanes v pravljice?

RAZCAPANEC: Kaj smatraš ti za pravljico?

DUHOVNIK: Tvoje vstajenje na primer.

RAZCAPANEC: Slepci! Tisočkrat sem že pred vašimi očmi vstal in vi tega niste videli?

DUHOVNIK (*strogo poučujoče*): Ti najbrž ne poznaš legende, ki ovija tvoje ime; ti si samo enkrat vstal: v Jeruzalemu.

RAZCAPANEC: Ne. Tisočkrat sem vstal v vsakem človeku, katerega ljubezen je bila močnejša od smrti. V vsakem uporniku, ki je obtežen z okovi gineval v temnici. V vseh onih, katere ste obesili na vislice, sem bil vnovič križan.

- DUHOVNIK (*ogorčeno*): Bogokletnik!
- RAZCAPANEC: Ali zamore bog boga preklinjati?
- DUHOVNIK: Tvoje božanstvo je zelo dvomljivo, saj si se sam imenoval sinu človekovega.
- RAZCAPANEC: Samo en bog je, človek, ki ljubi!
- DUHOVNIK: Govoriš o ljubezni. Ali so ljubili tvoji uporniki žrtve, katere so pomorili?
- RAZCAPANEC: V čistih rokah je vse čisto.
- DUHOVNIK (*z grozo*): Zločinec! Morilec! Boljševik!
- RAZCAPANEC: Mar hočeš pozvati policijo?
- DUHOVNIK (*razjarjen*): Kaj bi tratil čas tu s teboj. Ti sploh ne eksistiraš, nisi nikdar živel.
- RAZCAPANEC: Za tebe in tebi enake gotovo ne.
- DUHOVNIK: Mrtvi ne smejo vstajati. Tega zakon ne predvideva. Mrtvec mora ostati mrtev. Nazaj na križ!
- RAZCAPANEC: Zdi se mi, da cerkev uči, da se z vsakim grehom Zveličarja vnovič križa?
- MANJŠI MINISTRANT (*vneto*): Da, tako so nas učili pri verouku.
- RAZCAPANEC (*mahoma razsrjen*): Vi me križate vsak dan, vsako uro. Kjer kdo trpi po vaši krivdi, kjer dete joče od gladu, kjer kdo umira od revščine, kjer kdo omaga pod težo suženjskega dela, tam sem jaz križan.
- DUHOVNIK: Ti si vendar mrtev, brezčuten kos lesa in ne moreš videti.
- RAZCAPANEC: Vaša krivda je tako strašna, da mora celo mrtva materija dobiti vpričo nje oči, da jo vidi in usta, da proti nji kriči.
- MANJŠI MINISTRANT (*začne jokati*): Strah me je.
- RAZCAPANEC (*milo*): Nič se ne boj! (*poklekne poleg malčka*): Glej, zdaj sem pa jaz še manjši ko ti, in tako je prav, ker ti si bodočnost, mali človek, mali bog.
- DUHOVNIK (*kriče*): Bogokletnik!
- RAZCAPANEC (*se dvigne*): Vi ste bogokletniki. Vsako dejanje, vsak vaš okret je bogokletstvo. Vaši pitani trebuhu, s katerimi se mimo lačnih drenjate, svileni oblačila, s katerimi mimo polnagih šumite: bogokletstvo. Vaše tovarne, ki oholo proti nebu svoj smrad bljujejo in požirajo življenja delavcev: bogokletstvo. Plesnjiva stanovanja v smradljivih kletih, kjer hirajo reveži: bogokletstvo. Javne hiše, v katerih se ljubezen kupuje za denar: bogokletstvo. Bojna morišča, kjer umirajo ljudje, da vam polnijo nenasitne žepe: bogokletstvo. Vi sami, vaše bistvo in vaše življenje: bogokletstvo!
- DUHOVNIK (*porogljivo*): Ti nas ne boš spravil s sveta.
- RAZCAPANEC: Misliš? Ali ne veš, da že stopam raz vseh križev, na katere ste me pribili? Da, vstajam iz vseh grobov, v katere ste me položili!
- DUHOVNIK (*zmedeno*): Govoriš kakor blaznik. Kdo si vendar?
- RAZCAPANEC: Jaz sem vstajenje in življenje v človeku!
- DUHOVNIK (*omamljeno*): Kaj je vstajenje in življenje?
- RAZCAPANEC (*silno*): Revolucija!
- DUHOVNIK (*odstopi preplašen za korak in zakriči*): Revolucija... Na pomoč... Policija... (*k ministrantom*): Tecita! Privedita policijo! Saj sem vedno sumil, da je moral Kristus, če je res kdaj živel, biti blazen. Ker normalnega človeka bi gotovo križali.
- RAZCAPANEC: Prav imaš, normalni ljudje dobe odličja.
- DUHOVNIK (*obupano*): Temu človeku ni nič sveto. Sedaj zasramuje še celo vlado! To je nevarnejše kakor zasramovati boga, ker bog ne razpolaga z biriči, oboroženimi s strojnimi puškami in pendreki. Tecita vendar otroka, privedita policijo! (*Oba ministranta odhitita. Cerkveni zvonovi začno zvoniti.*)
- DUHOVNIK: Verniki bodo vsak čas tukaj. Prazen križ nad oltarjem... Tak nered... Če škof zve... In ravno v moji župniji se je moralo kaj takega pripetiti... (*proseče*): Vzpni se nazaj na križ in jaz ti bom služil zato vse svoje življenje!

RAZCAPANEC: Kolikokrat ste to že ljudstvu obljubljali?

DUHOVNIK (*obupano*): Ljudstvo, ljudstvo! Kaj mi mar ljudstvo?

RAZCAPANEC: Jaz sem ljudstvo, katero ste križali. Jaz sem mrtvo ljudstvo, ki je vstalo k življenju. Gorje vam! (*Dva policaja planeta v cerkev*).

DUHOVNIK (*v eni sapi*): Tukaj... Ta človek... Bogokletnik... Hujska k razrednemu sovraštvu... Boljševik...

PRVI POLICAJ: To zadostuje.

DRUGI POLICAJ: Čakaj. (*K razcapancu*): Imaš dokumente? Kdo si?

RAZCAPANEC (*se dostojanstveno vzravna*): Jaz sem rdeči Zveličar, ki je prišel, da sodi.

PRVI POLICAJ: Tu imaš; torej „rdečkar“. (*Oba policaja se spravita nad razcapanca ter ga vlečeta iz cerkve*.)

DUHOVNIK (*zmedeno*): Težke sanje... Strašna mōra... Ni bil nekdo tu, ki je trdil, da je legenda o Kristusu resnična, da bog živi?...

(*Orglje zabučijo, s kora zadoni pesem: „Kristus je vstal! Aleluja! Aleluja!“*)

Ivan Albreht:

MATI IN SIN.

„Na podlogo zlato
sanje vezla bom srebrne,
ž njimi vsega ogrnila,
kadar se moj sinko vrne.

Solze v bisere prelijem,
žulje pa v mehke blazine,
da bo moj sin večno ljubil
sanje materine.

Ali jojme, kri kanila
mi na zlato je podlogo!
Nit srebrna se krotiči —
čuješ, sin moj, mater ubogo?!“

Tam na Krasu se zamaje
in se zgane siva skala,
a pod njo sin mrtvi vzdihne:
„čujem, mati... Hvala, hvala!“

Ivan Albreht:

MATI PREMIŠLJUJE.

Moji dnevi, moji dnevi,
ali jih je ljubil kdo?
Bori dnevi, mrki dnevi,
ni jih božalo nebo.

Le dve svetli zvezdici
vanje sta pogledali.

Vrt moj pa se takoj razcvetē,
kadar otrok moj nasmehne se.

Ivan Albreht:

MATI LJUDEM.

Oj vi, ki hodite mimo nas,
ali poznate, spoznate naš glas,
kadar zapoje mati:
lala, lala, lala...
da slajše bi mogla zaspati
njena edinčica? —

Oj vi, ki hodite mimo nas,
ali poznate, spoznate naš glas,
kadar zaplaka mati
iz svoje duše dna,
ker mora v grobu spat
njena edinčica? —

O, da vam je to doumeti,
kako bi mogli živeti,
kako bi se mogli smeјati,
kadar zaplaka mati?...

Historicus:

PABLO IGLESIAS.

Lanskemu socijalističnemu kongresu že ni prisostvoval kot zastopnik španskega proletarijata Pablo Iglesias, ki od l. 1889 ni zamudil nobenega kongresa; poslal je le pozdravno pismo in se opravičil, da mu zaradi boleznin in visoke starosti ni mogoče potovati v Marselj. „Bodite pozdravljeni. Star vojščak socijalizma, ki že ne more veliko več storiti za sveto stvar Socijalizma, pozdravlja vas, ki ste najboljši njegovi zastopniki in ki bodele gotovo vse storili, da se približamo času, ko bo človeštvo razbilo svoje okove.“

10. decembra (1925) pa je telegram svetu sporočil: da je 76 letni španski socijalist Pablo Iglesias v Madridu umrl.

Pablo Iglesias je bil ustanovitelj socijalistične delavske stranke v Španiji. Po poklicu je bil tiskar (stavec). V javnem življenju se je pričel udeještvovali v dobi, ki je bila tudi za Španijo nad vse burna. Bilo je to po l. 1874, ko je Španija bila nekaj časa republika, ki je nastala kot rezultat viharnih političnih in socialnih premetljajev. Republiko so reakcionarci udušili in nova monarhija je pogazila sleherno sled svobode. Pod vplivom dogdkov, ki so sledili porazu pariške komune, so v Španiji kruto zatrli vse, kar je le spominjalo na revolucijske poizkuse.

Romanske dežele so bile pod vplivom anarhistov in pa Bakunina, ki so živeli le v geslih: nobene politične stranke delavcev, nobenega udeještvovanja v javno-pravnem življenju, le zarote in priprave na oborožene upore. In ta gesla so na Špance delovala. Med delavci, ki itak niso bili bogve kako številni, sta bili dve struji: ena s pravkar citiranimi gesli, druga pa republikanska, ki je imela veliko privlačno moč, zlasti z ozirom na novo brezobzirno monarhijo.

Takrat je v Španijo pribežal kot emigrant, borec pariške komune, P. Lafargue. Skupina intelektualcev in nekaj zavednih delavcev so tvorili družčino tega odličnega vodje in propagatorja naukov marksističnega socijalizma. Med njimi je bil najbistrejši in najenergičnejši Pablo Iglesias. Kot rezultat razmotrivanj in dela te skupine se je l. 1879 ustanovila španska socijalistična stranka, ki je dobila precej pristašev med delavstvom Madrida, katalonskih industrijskih krajev

ter velikih luk Vigo in Bilbao. Špansko delavstvo je bilo pobožno, bigotno, analfabeti so prevladovali. Delo za organiziranje je bilo zelo težavno. Vendar je stranka začela tudi s svojim glasilom „El Socialiste“, ki ga je izdajala tedensko.

V tem listu je bila pokazana prava smer: marksistični socijalizem proti bakuninskemu anarhizmu, proti meščanskemu republikanizmu in proti sindikalizmu, ki so hoteli razkrojiti še ono malo, kar je bilo v Španiji sposobno za borbo v dosego osvoboditve proletarskega razreda. Duša vsega gibanja je bil Pablo Iglesias, ki je tudi od 1886 dalje urejeval „El Socialiste“.

Španija je imela splošno volilno pravico že v dobi, ko se je proletarijat drugod komaj začel pripravljati na politične boje, ki bi mu naj prinesli volilno pravo. Ali nezavedno ljudstvo ni vedelo s svojo volilno pravico kaj začeti. Delavci so bili zastrupljeni po anarhističnih geslih, kmečko prebivalstvo pa je živelo v strahu božjem pod vodstvom duhovščine in pod komando okrajnih glavarjev. Neumornemu Pablu Iglesiasu se je vendar posrečilo, da je utrdil socijalistično gibanje. In l. 1889 je na prvem kongresu Internacionale v Parizu bila zastopana tudi Španija. Poziv za ta kongres je nosil že podpis: Pablo Iglesias, zastopnik španskega proletarijata. 1. maj 1890 je tudi Španija mogočno praznovala. Novi zakoni v prid španskega proletarijata so kmalu bili na dnevnem redu španske zakonodajne zbornice, ker je delavsko gibanje od dne do dne pridobivalo na vplivu in moči. L. 1910 je uspel madridski proletarijat pri volitvah v drž. zbor. Pablo Iglesias je postal prvi španski socijalistični državni poslanec.

Ko je general Primo de Rivera povzročil znani državni prevrat v Španiji in postal španski diktator, bil je seve Pablo Iglesias med onimi, ki so se neustrašeno borili proti generalski diktaturi. Nastala je doba krutega preganjanja. Diktatorjevi rablji so vrgli hrabrega socijalističnega vodjo, ne oziraje se na njegovo starost, v ječo. To pa je vzbudilo v Španiji tak odpor, da je celo kruta diktatura izprevidela, da je najbolje, da ga izpusti iz zaporov.

Pablo Iglesias je v nad vse težavnih časih dramil španski proletarijat, mnogo je trpel za svoje socijalistične ideale, ni omagal niti v dneh, ko se je delavstvo, razcepljeno pod vplivom demagogov kladlo med seboj niti v dobi, ko je absoluti-

stična oblast pritiskala k tлом vse svo-boščine španskega ljudstva. Dosegel je, da ima delavsko ljudstvo Španije organizacijo, ki pripravlja ob boku ostalega proletarijata poti do končnega Cilja.

F. Pogačnik:

EPIGRAM.

Če žvižga preko pleč ti bič,
pokloni se, ne reci nič!
Pa boš podoba domovine,
nesrečne majke jadni sine!

F. Pogačnik:

PREDPUST.

Karnéval, korzo in maske — — —
Jaz mislim na tvoje zlate laske.
Božal sem jih, še božal bi jih.
Daj, vrni mi tiste prelepe časke!

In tvoja lička in tvoje očke!
Kje so tiste božanske nočke?
Prečul sem jih, prečul še bi jih,
poljubljal bi tvoje prebele ročke.

Po ulicah, čuj, veselice predpustne!
Jaz mislim na tvoje sladke ustne.
Poljubljal sem jih, poljubljal bi jih,
v omami užival slasti neizustne.

Karnéval, korzo, zabave,
ej, zame ni sreče prave;
zapala mi slanica je srcé,
spomini mi tožni pojó le pozdrave.

Ada Negri:

BELA DUŠA.

Rozanine oči so bile drobne in prosojne, sinje ko zrak, jasne in vedre; v njenem glasu pa je bila vedrina in prosojnost njenih oči.

Oglata v telesu — ker ni izgubila nikoli mršave okornosti svoje mladosti — z navadnimi ali ne vsakdanjimi potezami, z brado in lici, pokritimi s plavkastim puhom, ki so ga poredneži tiste vasi nazvali „mišja dlaka“, je imela samo eno lepo stvar, kite: dve čudoviti kiti bakrene barve, zlato rižasti, tako gosti, da sta neprestano silili na tilnik in da se je zdelo, da se bosta sesuli. Znala se je tako nasmehnuti, da je vzdignila koticke še svežih ustnic do zobov, ki so bili bolj sinjasti nego beli; in dovolj je bilo, da se je nasmehnila, pa je že imela od svojih učencev vse, kar je hotela.

Učencev je imela vsako leto okoli šestdeset: vsi še mali, od šestih do osmih let, čili in umazani, urni ko srne, bolj pripravljeni plezati čez zidove, dolbsti klopi in metati petarde, nego preiskovati

skrivnosti pitagorejskega nauka. Prihajali so iz vasi in pristav razkropljenih po ravnini: vztrajni pozimi, so prinašali v šolo duh od hleva in kepe snega; njih čevlji so bili obloženi z blatom in prsti otekli od ozebkov: ali spomladi so uhajali zavoljo dela pri sviloprejkah in na polju, tako da je bila „gospa profesorica“ vsa obupana.

In leta so hitela; ali nji so se zdeli dečki vedno isti, zavoljo čara milobne samoprevare in tudi zavoljo priimkov, ki so se vedno ponavljali: kakor je pač na vaseh, kjer se maloštevilne družine, početnice rodu, razcepijo v neštete veje: Friggi, Caserio, Conti, Corbetta, Mazzoni, Salvestri.

Ona je natanko poznala podedovano lastnost Contijev, ki so pisali s kljukasto skrčenimi prsti, držeč vrat vtisnjen v ramenih in debelo glavo nagnjeno na levo. Friggijevi so bili skoro vsi brljavi na enem očesu, pripravljeni z zaušnicami, vedno skregani s slovnico. V malem Gvi-

donu Corbetta je opazila, z najrahljšim ganotjem, isto bolestno lehkoto zardevanja, isto gibčnost ust in pogleda onega drugega Corbette, starejšega, ki je zdaj pri vojaki in ki ji je pošiljal iz svoje garnizije tiste razglednice iz celuloze, ki so se ji zdele nenavadno okusne.

Oboževala jih je — in oni so jo oboževali. Rojena v istem kraju, se je odtrgala od doma samo, da je dokončala za silo nauke na učiteljski v bližnjem mestu: in kakšne težave, moj Bog, kakšne težave so bile to, da je dobila revno spričevalo samih „šteric“. Še dobro za njo, da je pokazal profesor iz matematike nekoliko usmiljenja; ni ji namreč šlo v glavo, zakaj so na svetu algebrajične formule, koreni na kub in kvadrat. Pred „Božansko komedijo“ je obstala preplavana kakor negibna ptica na veji, premagana po magnetični sreposti skobčevih oči, ki slone na njo v naglih koncentričnih kolobarjih. Kar se tiče zgodovine, ni znala nikoli jasno razlikovati Alboina od Teodorika, Pipina od Karla Velikega, Markizane Mantovanske od Katerine Riario Sforza. Mrtvi in pokopani so bili vsi Bog jim daj mir in pokoj!... Čemu jih znova oživljati za njo, ki je mislila na vse kaj drugega?... Proti koncu tretjega letnika bi se bili Rozanini možgani lahko primerjali s kotlom, ki je vrela v njem najneverjetnejša zmes znanja in se kregala z zdravom pametjo. Pa kaj za to?...

Ona je želela samo to: vrniti se, za vsako ceno, kot učiteljica v svoj rojstni kraj, kjer je mesto za njo bilo že pripravljeno. Učiteljica malčkov prvega razreda: o drugi sreči ni sanjala. V boječem in štorastem selskem dekletu, ki je bila v zasmeih gojenkam modernega sloga, ali zdravem kakor seno in svežem kakor marjetice na travnikih, je gorel čisti nabožni duh podeželske učiteljice. V preprostemu srcu je čuvala čist in nedotaknjen svoj poklic, noseč ga v sebi kakor neprecenljiv zaklad, ki ji ga, mimo smrti, nihče in nič na svetu ne more odvzeti.

Ko je stopila prvič v kmetiško, nekoliko mračno sobo, med klopi, počrnele od tinte in stare, obledele zemljevide, se je Rozanino obličje vse ožarilo in tako je bila srečna, da je bila skoro lepa. Nikoli mirna, vedno med vrstami dečkov, ročna, urna, je podučevala z ono isto naravnostjo, s katero je dihala in hodila. Naglo je prehajala od ene snovi do druge in je vzbujala novost, radost, svežost. Jasnost

besede in kretnje se je prelivala v njene učence liki čudo.

V razred je prinašala žive rože, žive mrčese za poduk, ki je bil podoben izletu po poljih. O, tako bi bila lahko prinašala tudi vrabce in lastavice, drevesa in vode, zvezde in oblake!...

Ko se ji je zdelo, da so otroci utrujeni, raztreseni, nemirni, jim je jela pripovedovati pravljice, sedeč med njimi na vogalu klopi z rokami prekrizanimi v naročju in nekoliko sključenimi rameni, ki so bila še vsa mladostna v njih nežnih črtah. Naivne pravljice, preproste in bele, liki njena duša, ki so jih pili otroci z odprtimi usti, nepremični in vse očarani od onih vedrih oči in onega vedrega glasu.

Ali Rozanina šola ni prenehala ob treh popoldne. Brez očeta, brez matere, samo jo je gnalo srce, da bi živela življenje svojih malčkov. Paoluccio De Giuli, šepavček, z navihanim obrazom veverice, se je vračal večkrat domu z lahko mrzlico: k njemu torej, kar v predpasniku in brez klobuka — samo oni lepi in težki lasje bakrene barve so ji pokrivali glavo — navzgor po kameniti Meniški ulici za cerkvijo, do hišice, kjer je morala preprostiti mater, ki je bila vsa rmenkasta po obrazu, čemerna in brezoba že v tridesetih letih, da je položila dečka v posteljo in mu dala povžiti pilulo kinina. Starejša sestra Marka Frissija iz Rdeče pristave, se je imela poročiti in si je šivala opravo sama: in glej jo, učiteljico, na potu s platnom, čipkami, vzorci za perilo, med revnimi njivami posejanimi z žitom, tožnimi prekopi in gozdiči z jesenovci in hrastjem. Rdeča pristava se je zdela kakor odločena od vsega sveta, med grmovjem in reko. Tičin, šumeč, sinji in deroč, je polagoma požiral meleče se žolto obrežje. Molčeče pustinje: samotne vode: samotne šume. Ali ona se ni bala ničesar. Bila je hči te zemlje, poznala je sleherno drevo, sleherni grm. Kaj bi se ji moglo pripetiti?

In dobri Mazzoni je imel paralitično mater: in Peter Sabbia, počasen in trdoglav bi sam gotovo ne znal rešiti naloge...

Tako si je snovala Rozana za svoje življenje harmonijo potrpežljivega in čuječega materinstva; ker ni poznala fizične bolesi, je poznala le sladkosti, hrepenenje in ponos duha. To ji je bilo v zadoščenje in njeni dnevi niso mogli biti srečnejši.

Prijateljic ni imela. In druge učiteljice v vasi, iz bližnjih vasi? ... Nobena, nobena. Vse je priklepala k delu železna veriga potrebe. In vse so se bile že, več ali manj, izgubile.

Kdo ve zakaj se učiteljica na deželi ponavadi izgubi? ...

Marija Barni, ki se je bila poročila z nekim pekem in je dala vsako leto življenje enemu otroku, je propadala med šolo in hišo, zardevajoč ob omejenosti svojega moža, ki ni znal niti čitati. Ginetta Paloschi, bleda in šiljasta pod modrikasto čelado kodrastih, arabskih las, izhlapevajoč oster duh po mesu in osuti roži, se je

sestajala vsak večer za cerkvijo z novim ravnateljem svilarnice, ki je imel ženo in otroke. Margerita Massini, visoka, oblastna, elegantna, poševnih oči podčrtanih z modrilom, je hodila po enkrat na teden v Milan, in tisti, ki so bili bolje poučeni, so posmehujoč se pripovedovali zakaj; ali samo natihoma, da bi jih ne klicala pred sodišče zavoljo žaljenja časti ali obrekovanja, ona lepa ženska, ki se gotovo ni bala škandala.

Za vse je bila šola samo sredstvo, da so si služile kruh; njih duša pa je živela daleč od nje, kakor ona nevernika od žarkov božje milosti. (Konec prih.)

J. Ramsay Mac Donald:

VZAJEMNA POMOČ.

(Poglavje o socijalističnem gibanju).

Vzajemna pomoč je igrala med ljudmi v zgodovini ljudstev najmanj takšno vlogo kot boj za življenje. V svojem rodu in plemenu se je potegoval posameznik za vlado nad drugimi posamezniki. Poglavjarji so spletkarili in morili, prestoli so marsikakšnega konkurenta privabili pod svoje vzožje in spolna izbira je izbirala in določevala že od početka potomstvo, ki naj druge preživi. Vendar je ta individualna izbira imela vedno socijalno tendenco. Če je bila slaba, ni umrl človek, marveč je izginjal rod, če je pa bila silna, se ni rodil tiran, ampak je bil porojen narod.

Romantična zgodovina pripoveduje o junakih, znanstvena zgodovina pa piše zgodovino narodov. Konflikti in gibanja, ki so tvorila zgodovino, so bili konflikti in gibanja množic in organizacij. Velika zgodovinska postava je bil mož, ki ni imel zmožnosti, da bi v sebi centraliziral življenje svoje dobe.

Radi dramatičnosti si mislimo na nekakšen početek z Adamom — na zapuščeni otok, na moža samotarja, na sovražno stopinjo v pesku. Pa naj že objasnjujemo gospodarske, politične in etične zakone kakor že koli, vedno moramo takoj uvesti že drugega človeka v stik s prvim, da imamo tu izmenjavo, tržišče, delitev dela, društvo, skupni interes, kajti skoro vsaka navedenih je gibliva sila napredne izpremenitve. Ko se gradi ograja, ko se dela nasip in koplje prekop, se gradi, dela in koplje za splošnost, nikdar za posameznika; ko se zida grad, se

zida, da ne varuje samo gospodarja, marveč tudi družino; ko se izvoli kralja, se ga voli kot reprezentanta ljudstva. Osebna moč je reprezentativna.

Zakoni se sklepajo in ubogamo jih v blagor celote; zato so tu, da zadržujejo močnega človeka v njegovem razmahu in branijo slabega, da kaznujejo krivičnega in nagrade pravičnika. Zakoni niso za to, da bi posamezniki imeli prav, ampak da bi mogla družba obstojati in razcveteti. Pojem individualnih pravic in pravičnosti prihaja mnogo pozneje. Vsled konfliktov med narodi in plemeni prihaja fevdalizem — organizacija množice, katere obstoj je ogrožen in ki ogroža existenco drugih množic. Nastaja delitev dela in odgovornosti, moči in vrednosti, nastaja razmerje med članom plemena in njegovim načelnikom, med svobodnim gospodarjem in kraljem. Gospodarski sistemi sužnjev, podložnikov in posestnikov niso plod individualne volje in previdnosti, ampak so odgovor na zakon o vzajemnosti, ki je prav tako nujen kot zakon, ki določa, da morajo čebele graditi svoje celice v oktaedrih, ne pa v kubusih.

Poim individualnega prava začenja svojo vlogo v zgodovini, ko je bila že zagotovljena socijalna solidarnost. Težnje za ním so se pokazale že davno poprej, predno je stopil v sestav praktične politike. Iz teh teženj je izšlo v angleški zgodovini lolardstvo¹. John Ball² in kmečki punt³. skrajna krila independentskega razkola ob času Cromwella in pa prvo

socijalistično gibanje. Bile so to seve sanje o njegovem postanku in oblikovanju, ki so vznemirjale družbo in vodile do prelivanja krvi in maščevalnega pritiska od takratnih vladajočih osebnosti.

Razumeli so jih šele, ko so njihovi glasniki umrli in so same bile zasramovane še po več generacij in seve, kot po

¹ Pod imenom „Lolardi“ poznamo pristaše Wyclifa iz 14. in 15. stol., ki so se v duhu svojega učitelja bojevali proti neredu in zlom v takratni cerkvi. Izvršili so več vstaj, ki so se končale zelo krvavo. Pregarjali so jih zelo za časa Henrika IV., V. in Edvarda IV.

² John Ball (1585—1640)) je bil puntarski bogoslovec. Njegova knjiga o principih krščan-

navadi mnoge dragocenosti, že položene v omare starinskih muzejev. Socijalna organizacija nastaja, da varuje celoto; seveda jo predvsem skušajo imeti in izkoriščati silni in močni.

Ta dvojna nit izkoriščanja in pobune proti izkoriščanju se vije po zgodovini.

stva je postala katekizem angleških puritancev.

³ Independentsko gibanje je izšlo iz puritanskega. Izvir njih vere je sv. pismo, ne priznavajo hijerarhije, so proti vmešavanju države v cerkvene reči. V angleški revoluciji 1644 so s svojim republikansko-radikalnim programom imeli veliko vpliva. Tudi Cromwell je bil njih pristaš.

— r —

TROCKI O LENINU.

Ze stari grški učenjak je dejal, da je človek „družabna žival“, ki je vedno živel v družbi in nikdar izven nje. To pomeni, da ima vsaka osebnost za svoj milje, za svojo okolico — družbo. Če pa je družba vedno milje za vsakega posameznika, potem je jasno, da ta milje tudi vpliva na človeka: v eni družbi (miljeju) zrastejo taki, v drugi drugačni ljudje.

S tem pa nikakor ni rečeno, da je človek navadna ničla. „Ljudje delajo zgodovino“, je dejal Marx.

Tudi človek sam vpliva na družbo bodisi neposredno sam ali pa posredno potom te ali one organizacije. Le motive za svoje delo črpa človek iz družbe. N. pr. ruskemu kmetu je tudi še po padcu carizma dopovedovala provizorična meščanska Miljukovova vlada in pozneje socijal-revolucionar Kerenski, da se je treba vojskovati do konca proti Nemcem. Kmet pa ni videl koristi zase od te vojske, ker se je zavedal, kako velika in plodoviha je ruska zemlja — ki pa ni bila v rokah kmetov, temveč veleposestnikov. Zato je ruski mužik zapustil strelski jarek, šel domov in si vzel veleposestniško zemljo.

Milje, okolica tudi omejuje uresničljivost namenov posameznega človeka: Miljukov je skušal upostaviti moč ruske buržuazije in se nasloniti na entento, toda zmagal je Lenin, ki je dejal kmetom: „Vzemite zemljo“; delavcem pa: „Vzemite oblast v svoje roke!“

Človek se vzgaja v družini, na cesti, v šoli, v društvu itd. Govori jezik, ki je produkt družabnega razvoja, misli v pojmi, ki so jih ustvarili prejšnji človeški rodovi, vidi okrog sebe ljudi z njihovo moralno in običaji, hodi z življenjem, ki vpliva na njega vsako sekundo. Kot goba vsrkava vase vse nove vtise. Tako se razvija človek v „osebnost“. V vsaki osebi je torej nekaj družabne vsebine. V majhnih razmerah se težko razvijejo velike osebnosti.

Kdor najbolj razume dane razmere, kdor ob primernem času nasvetuje večini najpotrebnejšo reformo, kdor zna za dosego svojega cilja ustvariti tudi odgovarjajočo organizacijo, se tudi dvigne iznad drugih ljudi, katerih družabni pomen je mnogo manjši.

Marx se ni umetno povzpел do slave, ki jo uživa kot utemeljitelj in prvi učitelj modernega, znanstvenega socijalizma. Marx je izmed vseh sodobnikov najgloblje preiskal gonilne sile človeške zgodovine in današnje družbe še posebej in je pokazal tudi nujno pot razvoja k višji, socijalistični družbi.

Vsak veliki učitelj ima dobre in slabe učence. Nemški učenjak Hegel je na smrtni postelji obupano dejal: „Nobeden mojih učencev me ni razumel.“ Marxu so pa sledili tudi dobri učenci, ki so njegove ideje ne samo razumeli, ampak tudi izvedli, ali vsaj poskusili, da jih uresničijo. Med te spada gotovo Lenin in to

mora priznati vsakdo brez ozira na to, ali je Leninist ali ne.

Proletariat mora poznati svoje velike može zato, da se od njih uči, da iz njihovih naukov in izkušenj črpa nauke za svoje bodoče delo. Iz teh nagibov moramo govoriti tudi o Leninu.

Najhvaležnejši material za to nam nudi Trocki, ki je brezdvomno za Leninom druga največja glava ruske revolucije, čeprav so to njegovi lastni sodrugi hoteli ovreči. Trocki je napisal debelo knjigo „O Leninu“ — o kateri sam pravi, da je material za biografa.

A. T.:

FRANKFURT.

Na peronu so nas sprejeli zastopniki sprejemnega in stanovanjskega odbora Olimpijade, prvi z rumenozelelenimi, drugi z rumenočrnimi trakovi na rokavih. Vse olimpijadno vodstvo je bilo namreč razdeljeno na 16 odsekov, kakor: finančni, tehnični, stavbni, razstavni, ekonomski, rediteljski, prometni, sanitetni, nastanitveni, novinarski itd. s celimi štabi pomožnih organov, ki so se razločevali drug od drugega s trakovi različnih barv, katere so nosili na levem rokavu. V vsakem odseku je bilo pridržano tudi gotovo število delavskih esperantistov za tolmače tujim gostom. Tudi naši skupini se je takoj stavil en tak uslužen esperantist na razpolago, imel je na rokavu bel trak z zeleno esperantsko zvezdo, vendar smo se mu zahvalili za uslugo tolmača, ker smo skoraj vsi znali nemško; esperanta pa med nami žal menda nihče ni razumel. Pač pa nam je služil s tem, da nas je spremil do stanovanja, ki je bilo nam določeno. Vozili smo se s cestno železnico precej dolgo skozi celo mesto, kjer stoji „Lersnerschule“, ki je bila določena za bivališče nam in Čehom, na nasprotni strani mesta, skoraj na periferiji. Prvi hip je napravila na nas vtis sicer velike, vendar priproste dvonadstropne učilnice sredi obširnega dvorišča, a notranjost je kazala v vsakem oziru modern in higijeničen učni zavod. Postlano je bilo v velikih šolskih sobah na tleh; slama, preko nje velike rjuhe in za vsako osebo po ena nova flanelasta odeja. Nekateri so se utrujeni od dolge vožnje in neprespanih noči koj vrgli po ležišču in zaspali, drugi smo se pa očistili, ter se odpravili na

Za razumevanje Trockega moramo pripomniti še to-le: Trocki je postal boljševek šele l. 1917. Prej je bil levi menjševek, propagator takozvane „permanentne revolucije“. Z Leninom je delal skupaj nekaj časa med svetovno vojno kot pristaš grupe „internacionalistov“, to je onih socializmov, ki so se ves čas borili proti svetovni vojni in imperijalizmu, niso pa imeli v tem oziru tako odločne taktike kakor boljšeвики.

(Dalje prih.)

ogled po mestu, ali pa zopet s cestno železnico skozi mesto, do več ko eno uro oddaljenega štadijona.

Frankfurt je zgodovinsko mesto prvega reda; že za rimskih časov se je nahajala tu naselbina, vendar so bila tla krog nje takrat tako močvirna, da so morali Rimljani, ki so zidali tu mimo ceste, katere ostanki se še danes poznajo, izpeljati isto v velikem ovinku po trdnjšem svetu. Najstarejše listine, ki pričajo o mestu, so iz l. 793, in iz njih je razvidno, da je bil tu že takrat precej obljuden kraj. Cesar Karl Veliki si je postavil tu svoj cesarski dvorec in Ludovik Pobožni ga je l. 838 utrdil z obzidjem in nasipi. Leta 1152 je bil v Frankfurtu prvič, (a od takrat dalje običajno) voljen rimskoneški cesar, a „zlata bula“ papeževa je l. 1536. določila Frankfurt za stalno mesto, kjer se naj volijo in kronajo rimskoneški cesarji. Meščani so znali izrabljati naklonjenost kronanih glav, ki so se mudile pri njih, ter so si tekom stoletij pridobili raznih privilegijev, kakršnih ni imelo nobeno drugo mesto. Priznavati so sicer morali vrhovno oblast nemških cesarjev, a drugače so bili popolnoma samostojni, nekaka meščanska republika z lastno upravo in neodvisnim sodiščem.

V Frankfurt se je v srednjem veku priselilo, radi njegove razvite trgovine, mnogo Židov, ki so ostali ves poznejši čas prvi predstavniki frankfurtske trgovine in industrije, ter so si znali mnogo pravic pridobiti. Ko je l. 1612 potrdil cesar Matija meščanstvu njegove privilegije, so frankfurtski arijci vprizorili protizidovske demonstracije ter so pregnali vse žide iz mesta. Cesar je poveril

sosedni kneževini Mainz in Hessen-Darmstadt, da napravita v mestu zopet red, kar se jima je pa šele po štirih letih posrečilo, ko so se uredile meščanske pravice s posebno pogodbo in so se odpravili takozvani „cunftri“, srednjeveška obrtniška združenja. Zidje so se smeli zopet vrniti v mesto in obietnico tega dogodka praznujejo vsako leto na svečan način kot židovski praznik „Purim Binc“. Se danes je 10% prebivalstva židovskega pokolenja.

Med tridesetletno vojno si je znalo mesto ohraniti nevtralnost, trpeto je pa dosti od raznih nadlog kakor so lakota in kuga. Med sedemletno vojno je bilo zasedeno po Francozih. V reformacijski dobi se je vršilo tu več konventov protestantovskih knezov. Med prvo francosko revolucijo je bilo mesto dvakrat zasedeno od Francozov in jim je moralo plačati občutno kontribucijo, kar je povzročilo, da se je proglasilo za avtonomno in nevtralnno. Od leta 1806 do 1813 je bilo mesto v Napoleonovih rokah, ki ga je napravil za glavno mesto novoustanovljene velike kneževine frankfurtske, ter proglasil v njem enakopravnost vseh veroizpovedanj. Dunajski kongres, ki je napravil konec Napoleonovi invaziji, je proglasil Frankfurt za svobodno mesto „nemške zveze“, ki je imela od l. 1816 tu svoj sedež.

Od 18. maja do 31. maja l. 1848 je zboroval v Frankfurtu v protestantovski cerkvi sv. Pavla takozvani „Frankfurtski parlament“, revolucionarna skupščina, ki je pripravljala podlago za bodoči državni zbor ujedinjene in demokratične Nemčije. Žal, je bil ta parlament po okrepitevi reakcije in po pruskem absolutizmu razgnan. Najbolj revolucionarni predstavniki tega parlamenta sta bila publicista Blum in Vogt ter pesnik Uhland. Blum je bil pozneje v novembru istega leta v dunajskih revolucionarnih bojih ustreljen na barikadah. V avgustu l. 1863 je zboroval v Frankfurtu kongres vseh nemških knezov (med njimi tudi avstrijski cesar Franc Jožef), ki je razpravljal o obliki nove „nemške zveze“, ki pa se radi zahrbtnosti Prusov ni mogla oživotvoriti. V prepiru med Avstrijo in Prusko, kateremu je sledila vojna l. 1866, je Frankfurt kazal očitno simpatije Avstriji, kar je dalo Prusiji povod, da je mesto zasedla in mu naložila težko kontribu-

cijo, ter ga s kraljevskim dekretom z dne 18. oktobra 1866 priključila pruski državi ter mu odvzela samostojnost. Tukaj se je tudi podpisala dne 10. maja 1871. leta med Nemci in Francozi takozvana „Frankfurtska mirovna pogodba“, ki je končala nemško-francosko vojno, v kateri so izgubili Francozi Alzacijo-Loreno, a so si jo s svetovno vojno zopet priborili.

Frankfurt je bilo od nekdanj predvsem trgovsko mesto; že za cesarja Karla Velikega, je bilo tu središče evropske kontinentalne trgovine in s tem v zvezi tudi političnega življenja. Celih tisoč let se že obdržavajo tu znameniti frankfurtski sejmi („Frankfurter Messe), po dvakrat na leto, spomladi in jeseni, in celo v težkih časih tridesetletne vojne niso prenehali. Ves trgovski promet med jugozapadnim in severoiztočnim delom Evrope se je večinoma pretakal čez Frankfurt, kjer je zato vsikdar vrvelo zelo živahno in pestro življenje, a blagostanje mesta je vedno naraščalo. Vojskovodje, ki so hoteli preskrbeti svoje čete s potrebno opremo in konji, so morali na frankfurtski sejm, kjer so našli vsega, tudi prostovoljcev različnih narodnosti za vojne avanture, katerih ni nikdar manjkalo. Tu so se zamenjavale orijentalne tkanine in dragocenosti za severnoevropske poljedelske in lovske pridelke. Tu so se shajali vsi tedanji evropski knezi in vladarji na kronovalne svečanosti in kongrese. Skratka, Frankfurt je bil v srednjem veku v političnem oziru prvo mesto za Rimom, v trgovskem oziru je pa pomenil za zapadno in srednjo Evropo isto kakor Nižji Novgorod za vzhodni del Evrope in za Azijo. Danes je Frankfurt važno središče železniškega omrežja, a po rekah Rajnu in Majnu ga spaja parobrodni promet z morjem. Frankfurtska borza je priznana soliden zavod in „Frankfurtska banka“ ima celo emisijsko pravico.

Razvoj mesta se najbolj zrcali v naraščanju njegovega prebivalstva: l. 1800 je štelo mesto komaj 40.000 prebivalcev, leta 1885 že 155.000, a danes šteje okroglo pol milijona ljudi ter malo zaostaja v tem oziru za Münchenom, ki ima okrog 600 tisoč prebivalcev. V isti meri je pa naraščala tudi najrazličnejša industrija, od železnih konstrukcij do svilenih tkanin.

(Dalje prih.)

KAROL TEKAVC:

IZ MOJIH ZAPISKOV.

(Spomini na prošle dni.)

I.

Izučil sem se v Ljubljani za krojača, in sicer pri krojaškem mojstru Antonu Orehku v Šelenburgovi ulici l. 1879. Svoje vaještvo sem sicer začel v trgovini s kratko robo „pri Rantu“ na sedanjem Marijinem trgu, ali sem kmalu zamenjal svoje nagnjenje za „kratko robo“ s krojačijo. Vzrok je bil v glavnem krojaški mojster Strekar, češki Nemeč, ki je imel svojo delavnico v Zvezdi in je bil eden prvih ljubljanskih krojačev. Imel je po 15 in več pomočnikov. Z mojim šefom sta bila dobra znanca. Hodil je v našo trgovino kupovat razne potreščine in je „z visokega“ gledal na nas „komije“ in „štacnarske lerpobe“. „„Komi“, po njegovem mnenju, ni nič. Rokodelec — krojač velja. Kot pomočnik greš po svetu; za krojača je vedno kruha in dela. Krojači so gospodje.“ „Kleider machen Leute“, je končaval. To je bil refren njegovega razgljabljanja. Mene ravno moja stroka ni veselila, besede g. Strekarja pa so bile zapeljive in nekega dne sem šel k njemu in zmenila sva se, da bom njegov vajenec. V krojaški delavnici je bilo mnogo veselejše in zanimivejše kot v mali trgovinici, kjer smo bili samo trije: gospod, pomočnik in jaz. Krojaški pomočniki so bili zabavni; ker so bili mnogo po svetu, so vedeli prav mnogo povedati. Mnogokrat sem slišal tisto znano: „wer eine Reise tut, der kann auch was erzählen“. Takrat so delali za pomočnika pri Strekarju n. pr. Cassermann, poznejši krojaški mojster v Ljubljani, roj. na Vrhniki, ki je prišel z Dunaja kot „gospod“ s cilindrom, potem neki Ivkovič, ki se je udeležil vstaje v Hercegovini in smo mu rekli „insurgent“, bil je to resen mož z veliko brado, potem Piš, nekje iz Poljske; Knoblar, dovtipen Dolenjec, ki je veliko po svetu potoval, pa Majer, ki je rad mnogo pripovedoval itd.

Krojaška stroka me je zelo zanimala, zato sem se ji z vneemo posvetil, no, mojster mi pa še po poldrugem letu ni pustil „samostojno delati“, kar me je tako zjezilo, da sem odšel h krojaškemu mojstru Orehku v Šelenburgovo ulico, kjer sem se izučil.

Učenci smo delali mojstru zastoj. Začeli smo zjutraj ob 7. uri in delali z opoldanskim odmorom do 7. ure zvečer. Pomočniki so delali prav tako, le ker so bili vsi na akordu, so jo velikokrat potegnili „Durchmarsch“, to se pravi: skozi celo noč so delali, če je bilo potreba delo izgotoviti. Zaslužili so takrat navadno dobri krojači po 9 do 12 fl. na teden, nekateri včasih tudi več, celo 18—20 fl. Plačani so bili od kosa: hlače od 1fl. 20 do 1.50, vestje istotako, sakò od 5 fl. do 6 fl. Razlikovali so se po delu: „Grossarbeiterji“ so delali le suknje, jopiče itd., „kleinarbeiterji“ pa vestje, hlače itd. Bilo je delo točno razdeljeno kot v tovarnah, po zmognosti.

Učenci smo morali v nadaljevalne šole. Najprej sem hodil na Graben v ljudsko šolo, potem pa na realko. Na Grabnu nas je učil učitelj Tuma, na realki pa so nas muštrali: ravnatelj dr. Mrhal, dr. Senekovič in pa ris. učitelj Globočnik, ki je takrat edini z nami po slovensko govoril. Pripovedoval nam je rad o sebi, češ: učite se, da bo iz Vas kdaj kaj več, glejte mene, ki sem postal to kar sem, iz dimnikarskega vajenca. Nam je silno imponiralo: preje dimnikarski učenec, sedaj pa naš profesor.

Bral sem takrat zelo rad. Doma sem vse pregledal in prečital. Mohorske knjige, potem Čebelico, pa Blasnikove in Giontinijeve knjige. Zvedel sem, ko sem iskal čtiva okrog, da je v Ljubljani „Arbeiter Bildungsverein“ in pa Gesellenverein. Pomočniki so se pogovarjali o obeh in zvedel sem, da imata lepe knjige, ki jih izposojujeta članom. V „Arbeiter Bildungsverein“ se nisem upal, ker so mi rekli, da tam sprejemajo le pomočnike in mojstre; v Gesellenverein pa sem bil. Takrat je v tem društvu, ki je imelo oficijelno ime „Katoliško društvo rokodelskih pomočnikov“ in bilo ustanovljeno po vzoru škof Ketterlerjevih društev, bil glavni činitelj duhoven Gnezda. Sprejel me je ljubeznjivo; na mojo željo, da bi rad knjige, pa mi je dal neko „Življenje svetnikov“, kar me je tako razjezilo, da nisem šel več tja, češ: svetnike poznam vse iz pratke in mohorskega koledarja.

Bolj pa me je zanimalo „Delavsko izobraževalno društvo“, kamor nisem

mogel. Pomočniki so med seboj razpravljali včasih prav živo o delavskih društvih, o socializmu, o tajnih časopisih. Prav tiho sem bil in pazljivo poslušal. Silno mi je zbudilo radovednost pripovedovanje o velikem dunajskem veleizdajniškem procesu l. 1870, ko so obsodili Henricha Oberwinderja na šest let ječe, Andreja Scheua, Johanna Mosta in Johanna Pabsta pa na pet let ječe, več drugih pa na manjše kazni, ker so razširjevali v Avstriji in specijelno po Dunaju eisenaški socijalnodemokratski program, ki ima v programu take strašne reči: kot to, da stremi socijalna demokracija za tem, da se mesto sedanjih držav ustanovi svobodna država (Freier Volksstaat) in da so dosedanje politične in socijalne razlike kar najbolj krivične in jih je zato z vso eneržijo pobijati. Rad bi prebral tisti program, o katerem je neki pomočnik razlagal, da tvori temelj nemške socijalnodemokratske stranke, ki so jo ustanovili 7., 8. in 9. avg. l. 1869 v Eisenachu na Nemškem. Slišal sem takrat o hudih sporih med

delavci, ki da so se delili v tzv. „Ehrliche“ ali „Arbeitervereiner“ in v Lassalejanec. Tisti pomočnik je bil Lassalejanec in nam je z veliko navdušenostjo razlagal pomen in vrednost Lassaleja in njegovih hotenj. Potem so pripovedovali o socijalističnem kongresu v Gothi l. 1875, kjer so se vsi združili v enotno gibanje.

Razume se, da bi rad kaj več zvedel o Lassaleju. Pravili so mi, da je v knjižnici Arbeiter Bildungsvereina več brošur in knjig, ki jih je spisal Lassalle. Zanimalo me je: kaj je to Selbsthilfe (samopomoč), ki jo je propagiral Schultze-Delitzsch, in kakšna je „Staatshilfe“ (državna pomoč), ki jo je propagiral Lassalle. Iskal sem, koder sem mislil, da bom kaj dobil, ali knjige ali časopise.

Rad bi razumel, ali je Schulze-Delitzsch bolj prav imel, ko je trdil, da si mora človek le sam pomagati, le štediti in štediti — ali je boljše ono, kar je učil Lassalle. No, koj ko sem se izučil, šel sem v delavsko izobraževalno društvo in se vpisal za člana.

Bilo je to l. 1879.

LISTEK.

V TRETJE LETO.

„Pod lipo“ si je v dosedanjih dveh letih pridobila precejšen krog prijateljev. Delavska javnost je pogrešala revije, ki naj pové njene težnje in njene želje. Delavski inteligentje, samouki in iz raznih šol, so potrebovali tribune, da uveljavijo svoja hotenja. Delavske hčere in sinovi so pa dobili zabavno in poučno čtivo...

Meščanska javnost je šla mimo nas; sluti v nas sejalice, ki ji niso všeč. In prav ima. Delavska kultura je precej daleč od meščanske polkulture. Tudi raznim sektarijem, ki so po nesreči in naključju zašli med delavske množice, smo bili neugodni. Na potu smo jim, ker se boje kulture.

No, tu smo v tretjem letu! Prijatelji naj pomagajo, da pride „Pod lipo“ v čim največ slovenskih delavskih domov, in naročniki naj redno pošiljajo naročnino. Pa bo vse dobro.

Program ostane kot doslej: kvišku srca, pamet v glavo in pridno na delo v blagor skupnosti.

Ameriški družinski koledar za l. 1926. Izdala in založila Jugoslovanska delavska tiskovna družba v Chicagu. Cena 75 centov. — Ameriški sodrugi so izdali zopet prav lep družinski koledar. *Klobuk z glave!* Naši sodrugi v Ameriki so lahko vzor delavcem v Sloveniji. V težkih borbah za vsakdanji kruh, med tujimi velikimi narodi — in evo njihovih res krasnih publikacij. Vsebinsko izbrano, tehnično dovršeno, lično in prikupno. — Družinski koledar v Chicagu izhaja že dvanajsto leto. Naj mu sledijo enaki še naprej.

Ameriški slovenski socijalisti so zelo čili. Združeni so v glavnem v Slovenski Narodni Podporni Jednoti, ki ima 57.000 članov in izdaja dnevnik „Prosveto“ (pod uredništvom našega prijatelja s. Zavrtnika in mesečnik „Mladinski List“). — Jugoslovanska socijalistična zveza pa izdaja v Chicagu tednik „Proletarec“.

Delavski žepni koledar za l. 1926. Izdala Strokovna komisija za Slovenijo. Ima zanimivo vsebino. Krasi ga več slik. Cena Din 12.

Zadružni koledar za l. 1926. Izdala Zadružna založba v Ljubljani. Uredil Anton Kristan. O tem koledarju je napisala „Delavska Politika“, političen dnevnik v Ljubljani, da je sila podučen ter velike vrednosti za slovenske delavske zadrugarje. Stane 5 Din.

Namen „Stan in Doma“ je naslov XII. zvezku Zadružne knjižnice. Emil Podkrajšek opisuje v njem našo marljivo stavbno zadrugo „Stan in Doma“. Cena 2 Din.

Zveza gospodarskih zadrug za Jugoslavijo. Spisal R. Golouh. Kot XIII. zvezek Zadružne knjižnice je izšla statistika s popisom naših zadrug za l. 1925. Priporočamo.

KONZUMNE ZADRUGE

so združitve konzumentov, ki imajo namen vse potrebščine za gospodarstvo v velikem nakupovati, eventuelno jih tudi izdelovati oz. pridelovati v svoji upravi ter jih oddajati iz svojih skladišč in prodajaln.

Vsakomur bo znano

da se blago v velikem bolj poceni kupi kot na drobno. Vemo pa tudi, da ni vsakomur mogoče blaga na veliko kupovati, zato se združujejo ljudje v zadruge, da se vse potrebščine skupno nakupijo in se v skupnem prostoru razdeljujejo. Razdeljevanje izvršujejo zaupniki, ali če je dela preveč za prostovoljce, izvršujejo to delo po zaupnikih določeni proti nagradi.

Načela konzumnih zadrug so :

1. Živila in vse potrebščine za življenje morajo biti dobre kakovosti in poštenih cen.
2. Vse oddano blago je sproti plačati, ker dajanje na up je zlo, ki povzroča gospodarsko odvisnost.
3. Uprava in gospodarstvo morata temeljiti na demokratični podlagi.
4. Vsakomur naj bo mogoče udejstvovanje v združnem delu.
5. Blago je vedno oddajati po tržni ceni.
6. Enakopravnost vseh združnih članov; osebi, ne kapitalu gre veljava.
7. Nabirati je nedeljivo združno premoženje.

Kako postanem član konzumnih zadrug?

Priglasiti se moramo v združni prodajalni, podpisati pristopno izjavo, vplačati pristopnino in se obvezati vplačati članski delež. Tam dobimo pravila, združne knjižice, koledarje, navodila itd.

V Sloveniji je najbolj razširjeno in najbolj poznano

Konzumno društvo za Slovenijo r. z. z o. z.

ki oddaja v 39 združnih prodajalnah najrazličnejše življenjske potrebščine. Centrala je v Ljubljani VII. v Združnem domu.

Telegrafski naslov KODES — Ljubljana. Telefon št. 178.

Zadružna banka v Ljubljani

Aleksandrova cesta 5

Delniška glavnica dovoljena D 5.000.000.

Delniška glavnica vplačana D 4.000.000.

SPREJEMA hranilne vloge na hranilne knjižice in tekoči račun.

OBREŠTUJE zelo ugodno; po dogovoru.

POSOJUJE proti zadostni varnosti zadrugam in zadrugarjem po zmerni obrestni meri.

IZVRŠUJE kulantno in vestno vse bančne posle in finančne transakcije.

Zadruge in zadrugarji se obračajo v vseh slučajih, ki se tičejo denarnih vprašanj, na

Zadružna banka v Ljubljani, Aleksandrova cesta 5

Splošno kreditno društvo

Ustanovljeno leta 1898

v Ljubljani

Ustanovljeno leta 1898

registrovana zadruga z omejeno zavezo

Sprejema **HRANILNE VLOGE** na tekoči račun in na hranilne knjižice. — Obreštuje po dogovoru.

Od leta 1912 je uprava v rokah zadružno-organiziranega delavstva.

Rezervni fond Din 50.000.—; Hranilne vloge Din 1.500.000.—

Deleži Din 50.000.—

Pisarna: ALEKSANDROVA CESTA ŠT. 5

Hranilne vloge

sprejema v svoj hranilni oddelek in obreštuje najkulantnejše

KONZUMNO DRUŠTVO za SLOVENIJO

P. Z. Z. O. Z.

Denar se more proti potrdilu vlagati v vsaki zadružni prodajalni ali pa direktno v Centrali, ali osebno ali po poštni hranilnici.

Poštna položnice se dobe v prodajalnah in v Centrali.

Za vloge jamči zadruga z vsem svojim premoženjem, ki je v 39 zadružnih prodajalnah, 4 gostilnah, 11 zadružnih domovih, v 2 posestvih in v vrednostnih papirjih prve vrste ter z zadružno garancijo članov, ki presega vsoto Din 5.500.000.—.